

Маринів В.І.

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРЕГЛЯД КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Аналіз практики Європейського суду з прав людини дає можливість стверджувати про багатоаспектність поняття «ефективність судового захисту». Одним з елементів ефективності визнається свобода оскарження судових рішень.

Вбачається, що не можна назвати «ефективним засобом правового захисту» підхід, при якому оскарження судового рішення можливе лише у чітко визначених законом випадках. Свобода оскарження є безумовною і важливою гарантією здійснення справедливого правосуддя. Саме на реалізацію вказаного спрямований припис п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, відповідно до якого однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом. Дане конституційне положення стало предметом розгляду Конституційним Судом України (Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку зі статтею 129 Конституції України (про апеляційне оскарження ухвал суду) № 3-рп/2010 від 27 січня 2010 р. // *Офіц. вісн. України* – 2010. – № 9. – ст. 466). За результатами дослідження вказаного питання, орган конституційної юрисдикції констатував, що право на оскарження судових рішень в контексті положень частин 1, 2 ст. 55, п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України є складовою права кожного на звернення до суду. Розглядаючи положення п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, Консти-

туційний Суд дійшов висновку, що оскарження судового рішення можливе у всіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження. Відповідно, як вказують дослідники, «такий підхід надає конституційне право звернутися до відповідного суду з апеляційною та/або касаційною скаргою завжди (крім випадків, встановлених законом), а не тоді, коли це дозволено законом. Разом з цим у Законі України «Про судоустрій» (а на сьогодні у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (примітка моя – В.М.), цей принцип викладено інакше: учасники судового процесу та інші особи у випадках і по рядку, встановлених процесуальним законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення. Тобто у цьому випадку право на апеляційне або касаційне оскарження ставиться в залежність від законодавчого дозволу» (див.: Белкин М. Проблемні питання апеляційного та касаційного оскарження судових рішень / М. Белкін // Право України. – 2010. – 5. – С. 154-155).

Проте аналіз інших рішень Конституційного Суду України, у тому числі присвячених кримінально-процесуальному праву, переконує у необхідності вирішення вказаної невідповідності саме на користь положень Основного Закону (див., напр.: Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Касьяненка Бориса Павловича щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України № 11-рп/2007 від 11 грудня 2007 р. // Офіц. вісн. України – 2008. – № 29. – ст. 927).

Тобто, на нашу думку, позиція Конституційного Суду України зводиться до наступного: будь-яке кримінально-процесуальне рішення може стати предметом оскарження у апеляційному і касаційному порядку, окрім тих, оскарження яких прямо заборонено КПК України. До числа останніх зокрема слід віднести такі: постанова судді про усунення захисника (ч. 4 ст. 61¹ КПК України); постанова судді апеляційного суду про продовження строку тримання під вартою (ч. 4 ст. 165³ КПК України); постанова судді про проведення обшуку (ч. 5 ст. 177 КПК України); постанова голови апеляційного суду або його заступника про накладення арешту на кореспонденцію чи зняття інформації з каналів зв'язку або про відмову в цьому (ч. 4 ст. 187 КПК України); постанова судді про огляд житла або іншого володіння особи (ч. 4 ст. 190 КПК України); постанова судді про призначення справи до судового розгляду (ч. 3 ст. 245 КПК України); постанова судді про зупинення справи чи направлення її за підсудністю (ч. 4 ст. 249 КПК України); рішення суду першої інстанції з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і дослідження яких було визнано судом недоцільним відповідно до положень про скорочене судове слідство (ч. 3 ст. 299 КПК України); постанова судді про залишення апеляції без руху (ч. 1 ст. 352 КПК України); постанова про відмову у витребуванні справи касаційним судом (ч. 2 ст. 388 КПК України); ухвала апеляційного суду за результатами розгляду скарги на постанову суду про застосування тимчасового арешту (ч. 6 ст. 462 КПК України); ухвала апеляційного суду за результатами розгляду скарги на постанову суду про застосування екстрадиційного арешту (ч. 6 ст. 463 КПК України); ухвала апеляційного суду за результатами розгляду скарги на дії органу дізнання, слідчого, прокурора при наданні міжнародної правової допомоги (ч. 9 ст. 480 КПК України).

Розвиваючи викладене, слід зазначити, що у чинному КПК України відсутня загальна норма, яка б гарантувала право учасникам процесу оскаржувати судові рішення у вищій інстанції. Даний факт необхідно розцінювати як не суттєву, але все ж таки прогалину в правовому регулюванні кримінально-процесуальних правовідносин, яку потрібно усунути.

Показовим є й те, що у нещодавно прийнятих процесуальних кодексах норми, які закріплюють право на оскарження судових рішень у вищестоящих інстанціях, наявні, проте сформульовані по-різному (див.: п. 6 ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 13 Цивільного процесуального кодексу України).

При внесенні відповідних змін до чинного КПК України чи в проекті КПК України слід врахувати вищевикладену позицію Конституційного Суду і орієнтуватися на формулювання, яке дає Основний Закон, декларуючи право особи оскаржити будь-яке судові рішення у кримінальному процесі за винятком випадків, коли на це є пряма заборона закону.